

DISCIPLINARNO OBLIKOVANJE NAUKA BEZBEDNOSTI

Vladimir Cvetković, „Nauke bezbednosti: vrste i oblici“, Univerzitet u Beogradu – Fakultet bezbednosti, 2020. godina, str. 208.

Među izdanjima Fakulteta bezbednosti za 2020. godinu izdvaja se publikacija koju priređuje prof. dr Vladimir N. Cvetković pod nazivom „Nauke bezbednosti: vrste i oblici“. Nadograđujući saznanja iz edicije „Rizik, moć, zaštita“ (Cvetković, 2010), ova monografija predstavlja svojevrsan doprinos zaokruživanju studija bezbednosti. Namera autora da studente postdiplomskih studija nauka bezbednosti upozna sa mogućnostima i perspektivama izučavanja jedne sasvim nove i osobene vrste znanja prema sadržaju koji sledi, biva ispunjena. U tom svetlu, glavni fokus knjige predstavljaju vrste i oblici, tematske oblasti i osnovni problemi nauka bezbednosti. Sabranim tekstovima se postiže konsenzus o manjkavosti tradicionalnih bezbednosnih specijalizacija, ali istovremeno reflektuje i rastući akademski optimizam na trnovitom putu razvoja ovog, najmlađeg korpusa društvenih nauka. Sadržaj knjige je koncipiran u dva dela: *konceptualni* deo, u kojem se čitaoci mogu upoznati sa četiri ključna problemska ili tematska polja bezbednosti (nacionalna, strateška, ekološka i korporativna bezbednost); i drugi deo knjige u kojem je predstavljen *institucionalni* aspekt razvoja nauka bezbednosti, oličen u programskim sadržajima postdiplomskih studija na prestižnim univerzitetima.

Uvertiru pomenute konceptualizacije čini tekst Vladimira Cvetkovića o genezi i smislu nauka bezbednosti. Polazeći od institucionalnog raskola prirodnih i društvenih nauka, autor ukazuje na njihove krucijalne razlike i evoluciju naučnih disciplina pod okriljem društvenog korpusa znanja. Nezavidna pozicija društvenih učenjaka počiva na imanentnom ideološkom naboju i političkim ambicijama, kao preprekama ka dosezanju „vrednosne neutralnosti“. Međutim, time se ne umanjuje saznajni i utilitarni kapacitet društvenog poimanja sveta, već nasuprot tome, njegov naučni potencijal raste sa permanentnim izlaganjem novim iskušenjima i teškim misionarskim zadacima. Otuda epiteti kojima se prirodne nauke ponose, vode ka simplifikovanoj viziji nauke kao jednog vida softvera

kojim se isporučuju gotova naučna rešenja za društvene probleme. U traganju za uzrokom i posledicama socijalnih promena, Cvetković smatra da se društvene nauke moraju čuvati nekoliko uočenih standardnih zabluda, među koje ubraja: konstruktivističku zabludu, istoricizam, tehnicističku zabludu i metodološki kolektivizam (str. 26-28). Društveno i institucionalno priznanje nauka bezbednosti, u kontekstu svega navedenog, može nastati samo na saznajnom temelju koji ujedinjuje *istorijski (dijahroni)* i *strukturni (analitički, teorijski)* pristup. Samim time dalji razvoj studija i nauka bezbednosti, prema mišljenju Cvetkovića, zavisiće od doslednog poštovanja svog epistemološkog korena ili jezgra, sastavljenog od trijade izazova, rizika i pretnji (str. 37).

Prva referentna tačka u konceptualizaciji nauka bezbednosti – država, predstavljena je kroz dva članka. U prvom tekstu Zoran Dragišić navodi da pojava alternativnog koncepta ljudske bezbednosti nije zasenila državocentrični pristup, koji s vremenom opstaje i postaje snažniji, utirući time srednji put ključan za konceptualizaciju bezbednosti. Priroda odnosa ljudske i nacionalne bezbednosti nije isključiva ali, kako ističe autor, nova bezbednosna paradigma koja se konstituiše u poslednjih dvadesetak godina, mora da pođe od države. U suprotnom će nauke bezbednosti biti suočene sa nizom metodoloških problema koji prete da ugroze njen konceptualni razvoj na dugi niz godina. U tesnoj sprezi sa nacionalnom bezbednošću nalaze se akademske studije obaveštajnog rada, zbog čijeg neprestanog razvoja u drugoj dekadi XXI veka autori drugog teksta, Piter Gil (*Peter Gill*) i Mark Fidijan (*Mark Phythian*), opravdano postavljaju pitanje njihove naučne utemeljenosti. Ispitivanjem dinamičke prirode ove vrste studija autori dolaze do zaključka da proučavanje obaveštajnog rada predstavlja bogatu akademsku oblast u ekspanziji, koja ne treba da teži dostizanju statusa akademske discipline (str. 67). Perspektivu daljeg razvoja studija obaveštajnog rada autori posmatraju kroz trend novih referentnih objekata bezbednosti i posledičnu spiralu pozitivnih odnosa u liberalno-demokratskom poretku.

Međunarodni poredak, kao naredna referentna tačka, poput prethodnog poglavlja elaboriran je u dva naučna teksta. Autor prvog teksta, Vladimir Ajzenhamer, ukazuje na disciplinarno razdvajanje pojmova „strategijsko“ i „strateško“ kao preduslovu za izgradnju disciplinarnog identiteta strateških studija. Zagovarajući autonomnije pozicioniranje strateških studija u odnosu na međunarodne odnose i studije bezbednosti, Ajzenhamer koristi jedan argument analogan stavu koji iznosi Zoran Dragišić. Prema njemu, inkluzivnost nedržavnih aktera i nevojnih pretnji mora biti omeđena državocentričnim disciplinarnim fokusom, tako da predmet analize čine samo one nedržavne aktivnosti koje ugrožavaju nacionalnu bezbednost (str. 98). Nadalje, apostrofiranje rata, vojne moći i vojne strategije ne sme učiniti strateške studije apolitičnim, jer bi takva isključivost bila pogubna za proaktivnu ulogu ove

naučne discipline. U drugom tekstu pod nazivom „Globalne strateške studije – manifest“, autori Izabela Dajvestejn (*Isabelle Duyvesteyn*) i Džejms I. Voral (*James E. Worrall*) daju potpuno drugačiju perspektivu strateških studija, naglašavajući ulogu civilne i nezavisne ekspertize u širenju, kao i produbljivanju rasprave. Potreba za reaktuelizacijom strateških studija proizilazi iz činjenice da je domen strateških studija neopravdano osiromašen i uskraćen za primenu na izazove savremene političke prakse. Glasovi naučnika koji se bave strateškim studijama moraju biti shvaćeni ozbiljnije, tako da ne budu samo „specijalistički vojno-tehnički manifest realističkog pristupa međunarodnim odnosima“ (str. 104).

Treću problemsku oblast nauka bezbednosti čini životna sredina kao referentna tačka. Autorka prvog napisa Dejana Jovanović Popović ukazuje na vezu između ekološke bezbednosti i klimatskih izazova, kao jedne od najvažnijih pretnji na svetskom nivou (str. 117). Duboke implikacije klimatskih promena autorka predstavlja izdvajanjem oskudice resursa, porasta nivoa mora, dramatičnog porasta prirodnih nesreća, nestašice vode, bezbednosti hrane, i u krajnjoj liniji objašnjavajući pojam ekoloških izbeglica. Približavajući čitaocu istraživačko polje ekološke bezbednosti, Jovanović Popović otkriva ekološku stranu kriminaliteta, siromaštva i svih drugih devijantnih ponašanja današnjice. Autor sledećeg teksta, Simon Dalbi (*Simon Dalby*), zaokružuje tematski pristup ekološke bezbednosti dopunjujući je transformacijom planernih sistema, kao procesa koji komplementira sa klimatskim promenama. U svom članku on razmatra tri bitne teme: urbanu ranjivost ka ekstremnim događajima; nepredviđene socijalne i političke posledice adaptacije i napora za ublažavanje; mogućnosti geoinženjeringa. Koristeći se primerima Afrike i Azije, Dalbi tvrdi da klimatske promene rekonfigurišu diskusiju ekološke bezbednosti, odslikavajući nov geopolitički kontekst, čiji uzroci nisu isključivo vojne prirode (str. 162).

Četvrtu i poslednju tematsku oblast nauka bezbednosti čini korporativna bezbednost. Referentnu tačku privrede u svom radu analizira Goran Mandić. Naglašavanjem specifičnosti funkcionisanja korporativne bezbednosti autor upućuje na problematiku „opštih“ i „specifičnih“ zakona, koji nameću potrebu iznalaženja novih sredstava za ostvarivanje ciljeva. Nadovezujući se na Mandićev tekst, Marko Čabrić ističe da ključne odlike potrebne za uspešnu korporativnu bezbednost čine integritet, poslovnu oštrinu, orijentaciju ljudi, upravljačke veštine i sposobnost efikasne komunikacije i uveravanja. Osim toga što ukazuje na važnost kadrovskih osobina korporativne bezbednosti, autor upozorava na problematičnu izradu bezbednosnih analiza i procena zbog mogućnosti različitog percipiranja suštinski važnih pojmova poput *security, protection, risk*.

Drugi deo knjige čini *institucionalni* aspekt razvoja nauka bezbednosti, oličan uporednim prikazom programa srodnih master programu pri

Fakultetu bezbednosti Univerziteta u Beogradu. Dvojaka svrha knjige biva zaokružena dodatkom koji priređuje Mihajlo Kopanja, pružajući čitaocima uvid u pluralitet naučno-istraživačkih mogućnosti i praksi u okviru nauka bezbednosti. Na osnovu svega navedenog, može se zaključiti da studija koju priređuje Vladimir N. Cvetković ima posebnu vrednost koja se sastoji u sintezi dva krucijalna aspekta neophodna za sticanje akademskog legitimiteta nauka bezbednosti. Iako se na prvi pogled čini da je time razvojni put nauka bezbednosti završen, konačni sudovi autora tekuće periodike ohrabruju studente postdiplomskih studija i članove šire akademske zajednice na davanje dubljeg teorijskog doprinosa.

Jovanka KUVKALLOVIĆ-STAMATOVIĆ